

POBL VREIZH

4^L

DU-KERZU
1980
NIV. 128

Ur bloawezh diaes ewid labourerien Vreizh eo bet an heni
a zo oc'h ober e dalaroù : amañ micherourien eus Lann-ar-Stêr
o vanifestiñ ; labourerien Vreizh, labourerien ar Pologn ha
labourerien ar bed oll dorn-ha-dorn ewid gounid muioc'h a
frankis hag a emrenerezh.

HARPIT POBL VREIZH

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

KEMENN

5e listennad

Y. Pellé, Plegad-Gweran	30,00
M. Le Treut, Sant-Tevi	60,00
P. Guéguénat, Sant-Tevi	60,00
Y. Le F., Paris (75)	10,00
P. Morvan, Clamart (92)	20,00
P. Pelleter, Paris (75)	10,00
Itr. Quemener, St Naser	20,00
L. Bihannic, St Maloù	40,00
D. Berder, Lesneven	20,00
P. Le Grand, Pontchâteau	30,00
M. Marechal, Bro-dTunisi	90,00
P. Penneç, La Tronche (38)	10,00
R. Créac'h, Grenoble (38)	60,00

460,00

Diwar al listennadoù all 1490,00

War-un-dro 1950,00

Deuet zo un tammig moneiz da b/POBL VREIZH adarre : bennozh ha trugarez d'hor madoberourion. « Hir » eo bet ar mis en dromañ, ha daoust ma 'z eus 460 L a arc'hant fresk er mis-mañ (335 L er mis all), n'heller ket lâred ez a gwelloc'h ar jeu gant hon lennerion : n'a ket, ha setu perag e vez red dezo krennañ war an dispignoù, braw c'hoazh pa c'hellont adkomanantiñ. An 13 a dud ema o hanw amañ a-us o deus adkomantet, ha kasset 10, 20, 30, 40, 60 pe 90 L en tu all d'ar gont a zo red : 40 L ; mil bennozh dezo ur wech c'hoazh.

Beb mis e teuomp amañ eta da lâred deoc'h, lennerion ha komananterion ger, ar stad diaes m'ema enni an embann brezhoneg, an heni politikel dreistoll. Ha n'eo ket an embann hebkén : ar brezhoneg e hunan ema kordenn ar groug outañ. Ha piw zo kaos, ma n'eo ket ar Stad m'eo staget Breizh douti : daou-c'hant vloaz so eo bet lakaet ar galleg da yezh ofisiel nemeti ar Frañs, ha diwar an divis-se ez eo bet disklêriet ar bresel d'ar yezhoù all komzet war an dachenn-mañ-tachenn eus ar Republik. Kehid ha m'eo chomet paour ha di-zesk ar re a gomze ar yezhoù-se, ez eo chomet ar re-mañ bew ha yac'h. Med p'eo deuet ar skol, ha d'he heul an deskadurezh, en deus gwraet ar galleg ul lamm spontus war raog. Ha diwar-goust yezhoù ar re baour eveljust. Piw a vefe bet sod awalc'h ewid chom heb kass e vugale d'ar skol ? Petra bennag ma oa e galleg. Ne oa ket tu da chom da selled ken tost-se. Deskadurezh zo bet tapet e-leizh, ha gwell-a-se, rag milieroù a dud, a-drugarez dezi, o deus lâret kenavo d'ar baourentez, d'ar viser, d'an dienes. Med iwe d'ar brezhoneg, amañ e Breizh-Isel : « Ro din da yezh, eme ar Stad c'hall, ha me a roio dit deskadurezh hag aesamant ». Ne oa ket du da chom da dorthañ. E-ser roiñ deskadurezh, e lakae ar Stad milionoù a dud da vressañ o yezhoù, ha da vont d'an daoulamm ruz war ar melchon ruz, ar galleg benniget. Mad eo gouzoud diw yezh, teir hag ouzhpenn. Med an dalc'h ne oa ket ase : ne zeue ket ar galleg ewid bewañ e kompagnunezh gant ar brezhoneg ; dont a rae da gemer e blass, d'e lazhañ...

Piw en deus bet biskoazh douget klemm e Kampr an Deputeed e Paris diwarbenn an distruj kulturel gwraet war zouar Frañs en hanw ar frankis, an araokaad hag ar sewenadur ? Den ebed... Ahanta, pedet eo bet POBL VREIZH — an heni e karg eus ar gasetenn d'an nebeutañ — gant ar CDS (Lecanuet hag e ganfarded), da zont da Baris, ewid kemer perzh en ur c'hendivis diwarbenn « les langues et cultures régionales ». Er Gampr endeeun e vo ar c'hendivis-se (Assemblée Nationale, salle Colbert), d'ar sadorn 13 a vis Kerzu, eus 9^h 30 da 18^h. Mad kàer. Petra en deus ar brezhoneg da c'hortos eus ur c'hendivis sort-se, savet gant ur gostezenn bolitikel eus an tu dehoù ema ar galloud ganti (ha gant ar re all heñvel douti) ugent vloaz so pe ouzhpenn ? Pedet eo bet POBL VREIZH gant an Aotrou Jean-Paul Fuchs, kannad ar Roen-Uhellañ... Bez e vo eno e-leizh a bennoù bras : ne dalv ket ar boan lakaad o hanoioù amañ, ken ker m'eo ar paper. Ne vo ket POBL VREIZH eno : an tu dehoù gall zo un dra, an tu kleiz breizheg zo un dra all ; arabad stlepel dour war an tan. Mes gwell-a-se ma teu ur wellaenn bennag eus ar c'hendivis-se ewid aessaad da yezhoù kaezh ar Frañs a zo klañv bras... Koulskoude, arabad bezañ touellet : tostaad a ra mouezherezh bras an newez-amzer, ewid lakaad da vont e-barzh, ur Presidant newez eus ar Republik, unan newez pe... an heni kozh. Setu eo red klask mouezhioù, dre gement sort mod a zo... Ma teu ur wellaenn, gwell-a-se, ne vo, forzh penaos, nemed un digoll dister e-keñver an distruj bet gwraet, ha ne vo ket red lared trugarez ewid un alusen a netra. N'eo ket alusennoù emaoamp o klask, na brusunoù, med tapoud krog en-dro war hor gwirioù breset. Hor gwirioù, ya, ha n'eo ket hebkén gwirioù ar brezhoneg : ur yezh n' he deus gwir ebed, ar re a gomz ar yezh-se, pe a fell dezo komz anezi eo o deus gwirioù... Gwelet e vo eta pessort burzhud a c'hoarvezo d'an 13 a vis Kerzu : ma vez unan bras, e vo lakaet ar Gwenn-ha-Du e pign douzh Kampr an Deputeed, pe douzh an Tour Eiffel kement hag ober !

POBL VREIZH

KOMANANTOÙ

P O B L	boutin : 40 L	V
	skoaz : 60 L	R
	pe ouzhpenn	E
	KRP ROAZON	I
	2746-79	Z
	C.C.P. RENNES	H

Ti-Moullerezh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gelaouenn :
Fañch Morvannou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

Un dale spontus zo bet gant niverenn 127 POBL VREIZH (mis Here), peogwir n'eo en em gavet ar gelaouenn gant ar gomananterien nemed d'an 22 a vis Du... Petra zo bet kaos eus kement-se ? War gein piw teurel ar bec'h ?... An ti-moullerezh ma vez moulet POBL VREIZH ennañ (tri bloaz so bremañ) eo bet en em gavet gwall stanket ar mekanikoù anezañ epad daou vis, pe dost... Ouzhpenn kement-se, goude ma oa bet digoret an hent gant POBL VREIZH da vont beteg an ti-moullerezh-se (n'hon eus ket da glemm outañ), en deus LE PEUPLE BRETON kemeret ar memes hent, hag en deus kavet bod en « Imprimerie de l'Iroise » iwe. Mes gant LE PEUPLE BRETON ez eus lesennoù strizh : red e vez dezañ dont er-maes d'ar gwener kentañ eus peb mis, ingal ha rik, rag skignet 'vez kasetenn c'hallek an UDB dre an NMPP, setu e vez red da LE PEUPLE BRETON, ma vez deuet e dro ha ma vez deuet an eur, bountañ war ar c'hasetennoù a vez war c'hortos ha mont hebiou kousto pe gousto. Setu perag, ouzhpenn ma oa stanket mekanikoù an ti-moullerezh gant traou o c'hortos ken e vefent peurvoulet, ez eo aet LE PEUPLE BRETON eeün evel un tenn beteg an termen, ha chomet POBL VREIZH da c'hortos, pell, pell, rag warlerc'h LE PEUPLE BRETON e oa pape-rachoù all da voulañ, hag eo bet lakaet POBL VREIZH da vont e-barzh ar mekanikoù nemed pa voe bet riñset ar stal eus ar moñsadoù traou a oa enni.

Kement-se a ziskouez deoc'h, lennerion ha komananterion ger, petra eo lakaad ur gelaouenn brezhoneg da zont er maes, hag unan bolitikel ouzhpenn : n'eo ket ul labour didorr. Mad eo adlâred ouzhpenn ema al labour-se da vezañ gwraet en tu all da labour ar vicher. Mad eo c'hoazh gouzoud n'eo ket stank ar re a fell dezo, pe ar re a oar, skrivañ e brezhoneg, hag henn ober ewid POBL VREIZH.

Feiz, bezet pe vezet, e teuas er-

ADENN

maes niverenn mis Here gant ur mis dale... N'eo ket bet red chom d'en em soñjal epad pell ewid gouzoud petra 'oa d'ober ewid an niverenn-mañ 128 : talvezoud a ra ewid DU ha KERZU. Setu ne vo bet er bloaz-mañ 1980, hag a zo o vont d'ober e dalaroù, nemed 10 niverenn eus POBL VREIZH, peogwir n'eus bet gwraet dija nemed un niverenn ewid GOUHERE hag EOST. Med ewid an daou vis-se, moarvad e vo heñvel an traou bloaz 'zeu hag ar bloawezhioù warlerc'h. Forzh penaos, talvezoud a ra ho komanant ewid 12 mis, setu ne vo den làeret ebed. Poaniañ 'vo gwraet, eveljust, ewid chom heb en em gavoud hivisiken e-barzh ur vouilhenn 'sort gant an heni emaomp o tont er-maes anezi. Trugarez vras, lennerion ha komanterion ger, ewid ho spered digor ha leun a vadelezh, rag gouzoud a rit n'eo ket dre lesober eo ez omp bet tapet gant un dilañs ken hir...

POBL VREIZH

Testeni, warlerc'h kren-douar El-Asnam

Pewar deiz kent e oan bet dre eno : dibunañ 'rae an othent ledan ha kompes etre diw renkennad tier bras a beb liw : glas, melen, gwer, mouk. Savadurioù newez-flamm heñvel douzh ar re a vez gwelet hiriw 'n deiz war dreusoù oll kêrioù ar vro, da lojañ ar yaouankisoù en oad da fortuniañ...

E-harz an tier 'm boa merzet, war ar prim, ribitailhoù krennbaotred o c'hoari fobal e-kreis an tachennoù frank. Aridenadoù lien fresk, ispilhet douzh ar pondalezioù-diavaes, a vransele en awel hag en amzer dindan heol klouar mis Here. Un nebeud mammoù a zaouiline douzh barlennoù ar prenisti, da ziwall o skrilhed en traoñ o c'harmiñ gant ar blijadur...

Tud skort o yalc'h peurliessañ, bet lakaet o hanw da gaoud annes deread... Ar gouarnamant en oa graet e seizh gwellañ da roiñ o c'hoant deze. Eürus e tiskouezent boud...

En deiz-se e krenas an douar. An oll o doa gouiet diouzhtu e oa ur c'hrenerezh-douar. Souezhus ar ger ! Al leurioù-tier ne grenent ket e gwirionez ; na ne skrijent na ne gridient. Nann : luskellet e oant gant ul lavagnon dic'hortos. Houlennoù berr a zibrade an taolioù hag an armelioù an eil warlerc'h eben evel ma ra ar mor d'ur porzhiad tignoloù pe bigi bihan. Neb a vese o skrivañ, en em làere e baper a-zindan e bluenn, ur wech a-gleiz, ur wech a-zehoù.

Neb a harpe e gein douzh ar voger, en em gave e-skourr a-greis-toud, ken na zeve ar voger da stokiñ doutañ, ha da goazhañ endro... Tamm-ha-tamm, an arrebeuri en em lakae da horellañ war-raog, war-dreñv, war-raog, war-dreñv, en ur doumpial mibin. Lein ar c'hamproù a sourre hag a strake a beb eil...

E kêrioù bras gwalarn ar vro, an tier uhel a vralle en ur dridal, ken e pege kleñved ar spont er familhoù o chom enne. Ur gwall gleñved hemañ : pa grog ennoc'h, en em lakait da redek heb goùd perag na pelec'h !... Hag an tier bras da zislonkañ en un taol-kont ur morad a vaoueses o yudal hag a vugaligoù o krial...

Dre c'hwec'h gwech e vransellas ar c'hornad-bro en abardaewezh-se : kantmilieroù a dud en em damolode en o fallennoù war al letonenn ratous, da dremen an nos e kampr ar stered.

Embann a rae ar radio ar c'heloù mantus : pladet **El-Asnam** en un dennadenn, e-kreis ar gurun : storlok ar beton o tarzhañ war-un-dro gant strakadeg hir ha boud ar rec'hier pell-pell dindan an douar... Hejet-dihejet an tier newez-flamm glas, gwer, melen ha mouk hag o oaledoù seder...

Ar broioù sossialist a ro kentelioù deomp bemdez : forzh pessort techoù-fall a vez gante, e chom bamet an den o weled ar vreurelezh a ren enne pa gouez ar vossenn.

Testeni

Ne oa ket peursonet hanternos ma tere de war an dachenn c'houliet tumporelloù-dre-dan, tourteresed, kirri-kleñvien a-vil-vern. Ar vlenierien, ar vedissined, an ospitalerien, an archerien ne oant ket chomet etre daou soñj : mont a raent war-raog heb termal, kerkent ha pedet, ha zokén, pa ne oant ket pedet. Ne gemerent amzer na da gousked na da 'n em vevañ...

Piw zo kirieg, piw zo kablus ? Diaes eo da lâred. Ya, goùd a ouie an oll e oa **El-Asnam** en arvar da grenañ adarre, p'he doa graet c'hoazh c'hwec'h vloaz warn-ugent zo... Ha neuse, eme darn, perag zo bet savet eno tier ken bresk, ha ken uhel, m'eo aet ar solieroù da 'n em frikañ an eil re war 'r re all e-gis kestell kartoù o kouezañ en o foull ? Mad eo goulenn, startoc'h respont : ar C'hallaoued an heni eo o deus adsavet kreiskêr diwar e ludu e 1954, ha n'eo ket lâret en deus ar c'harter-mañ dalc'het sonnoc'h ewid ar re all newez-zoc'h. Ar brud a red penaos zo bet pulluc'het eno... un ostaleri a oa bet graet a-ratozh da badoud douzh ar c'hrenerezhoù-douar !... Gwir eo, pe n'eo ket, kerzhit da c'hou !

Pezh a zo sur, n'eo ket al labour a vanke d'an Algerianed ha pa 'n em dennent a-dre skilfoù ar C'hallaoued, ur prantad zo : gant ar boblañs o kreskiñ buan, e rankent roiñ bod, beb bloaz, da gantmilieroù a diegezhioù newez. Ha pa vese goulennet sikour digant an dud-a-vicher a-ziavaes-bro, re Vro-C'hall, Alamagn pe Beljik, ar re-se a vese tenn ober marc'had gante, ken kamm eo o bisied ha ken trellet o daoulagad o soñjal en argant da rastellad : gwaresiñ familhoù, pourchass oaledoù tomm ha blod deze, n'eo ket sort damant a vroudo teknikourien ar bed kapitalist da roiñ un taol-lañs deoc'h !...

Pezh a zo ken sur-all, ne c'hortosed ket an douar da gonnariñ adarre, ken abred-se, er memes lec'h end-eeun. Bro-Aljeria zo treuset penn-da-benn gant ur frailh, ha forzh pessort pastellad all, a-hed al linenn-se, a oa e-tailh da grenañ kenkoulz-all...

El-Asnam a zassorc'ho larkoc'h. Tier newez a vo savet, herwez reolennoù strizh, da viroud oute a 'n em vruzhunañ war bennoù an dud o chom enne. Aljeria, ewiti da voud ur Stad yaouank ha treudig he godelloù, zo a-walc'h, ur wech ouzhpenn, da skoliañ broioù mil binwidikoc'h.

...Bro-C'hall, da skwer, a zalc'h da sevel kreisennoù nukleel forzh pelec'h, ha pa vefe a-us da frailhoù-douar distrantell 'gis traoniennoù ar Rhône pe ar Rhin ! Hirissus ar gentel, n'eo ket ?

Paol NORVES

GOUDE-SKRID : Ur c'heloù newez : an tier liwet-flamm war dreusoù kêr n'int ket kouezet : me a welo c'hoazh ma skilfobalierien !

N'eo ket heñvel stad ar sindikajoù amañ e Breizh douzh an heni a weler er Pologn... Koulskoude, n'eus harz ebed d'ar frankis : labourerien Vreizh ha labourerien ar Pologn, dorn-ha-dorn, da enebiñ douzh awel yén ar gwaskerezh.

Diwarbenn ar Pologn

Pell zo dija he deus an UDB disklêriet e soñj diwarbenn ar pezh en em gav er Pologn. Da geñver bodadeg Burew Politikel an UDB e Mur d'ar 14 a vis Gwengolo diwezañ, e oa bet kasset d'ar c'hasetennoù « bras » ar gemennadenn a zo amañ da heul :

Ewezh bras he deus taolet an UDB ouzh ar pezh a oa oc'h em em gavoud er Pologn abaoe un nebeud misioù, hag eo bet chomet an UDB heb sevel he mouezh a-du gant ar re na ganont meuleudi da labourerien ar Pologn nemed ewid diskar gwelloc'h-a-se ar mennos a sokialouriezh endeeun.

Degass a ra an UDB da soñj he deus gwraet ar Pologn ur lamm dispar war raog : goude ma oa en ur stad

truezus warlerc'h ar bresel diwezañ, he deus tapet bremañ an degved renk etouesk ar Stadoù uhel o live ekonomikel.

An araokadennoù-se ma 'z eus bet anezo ez eo a-drugarez d'ar steuñvekadur sokial, mes, hiziw an dez, ez eus harz d'an araokaad, abalamour ma 'z eo re zister al lodenn leset gant al labourerien pa vez kemeret an divisoù.

Bez ez eo stourm labourerien ar Pologn ewid bezañ mestr war o dazont ha war o aferioù, ur stourm heñvel douzh heni pobl Vreizh ewid bezañ mestr hi iwe war he douar ha tapoud krog war ar galloud-divisoud en he bro.

Komanant d'ar gelaouenn bolitikel nemeti e brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e gomanant

Boutin : 40 L (1)

Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 60 L (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

Amañ an arc'hant

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

CCP RENNES 2746-79

DIWARBENN KLEIZ HA BREIZH

N'eus ket pell zo ez eus bet embannet war ar gelaouenn Bleun Brug (Feiz ha Breiz), renet gant an Ao. Chaloni Mevellec, ur pennad hir bet skrivet gant Vissant Seite ; gouestlet eo ar pennad d'ur beleg newez aet da Anaon (« Or « henavo » diweza d'an Ao. Chaloni Bleunven ») : bez ez eo kelaouenn an Ao. Mevellec ur gelaouenn katolik meurbed, hag e vez kavet enni ouzhpenn, pennadoù e brezhoneg, ha kemendall, ma n'eo ket muioc'h, e galleg. Rag delc'her a ra ar Bleun-Brug-se d'ar ger-stur kozh :

Ar brezhoneg hag ar feiz

A zo breur ha c'hoar e Breizh.

Ar Bleun-Brug-se, ya, rag meur a v/Bleun-Brug zo, da lâred eo ez eus daou... E 1905 eo ez eo bet diasezet ar Bleun-Brug kentañ, gant ar beleg Yann-Vari Perrot hag a oa en amzer-se kure e Sant-Vouga : e Bro Leon ema ar barres-se, ha war he douar eo ema kastell brudet Keryann ; eno eo e krogas gouelioù bras ar Bleun-Brug hag a reas kement a verzhet beteg ar bresel diwezañ... Moarvad abalamour ma oa an Ao. Perrot re domm douzh Breizh (lod a lavare e oa tommoc'h douzh Breizh eged douzh ar feiz...), ne oa ket gwelet mad gant pennoù bras an eskopti. Sed e voe hanwet da berson e Skrignag, ur barres vras, digompes, e Bro-Gernew ar menezioù, stok-ha-stok douzh Bro-Dreger, ur barres na oa ket brudet ewid bezañ unan « vad »...

D'an 12 a vis Kerzu 1943 — ur sulwezh e oa — ez eas an Ao. Perrot da lavared an oferenn d'ur chapel hag a zo seizh kilometr diouzh ar yourc'h, chapel sant Kaourintin, eskob kentañ Kemper ha mignon bras d'ar roue Gralon, diasezour rouantelezh kozh Kernew (ma kreder ar vojenn gozh)... D'an 12 a vis Kerzu endeeun e vez lidet gouel Sant Kaourintin. Ar bresel a oa neuse oc'h ober e reus... War droad ez eas person Skrignag beteg chapel sant Kaourintin, rag, daoust ma oa perc'henn d'ur c'harr-tan, ne oa ket bet roet dezañ an aotre da vont gantañ : an Alamanted a oa mestr er vro, ne oa ket aes kavoud un aotre (ausweis) diganto ewid mont gant ur c'harr-tan (hag ewid kaoud peadra da roiñ « kerc'h » dezañ). War droad eta ez eas ar person kozh beteg ar chapel (c'hwec'h vloaz ha tri-ugent e oa) : seizh kilometr ewid mont, seizh kilometr ewid dont en-dro ; mes n'achuas ket e droiad : war hent an distro, gwraet gantañ an hanter eus an hent, e oa an Ankoù douzh e c'hortos ; o vale e oa ar person, assambles gant ur paotr yaouank bet

o respont e oferenn dezañ, pa strakas daou denn : unan bennag en doa tenet war an Ao. Perrot. Kouezañ 'reas ar person kozh, semplañ, koll gwad eleizh, ha, nebeud amzer goude, merwel...

Mignon bras eo bet Vissant Seite d'an Ao. Perrot : eus ar memes gouenn, eus ar memes bro ez int, Bro Leon, ar memes kredenn zo bet o ren o buhez : « Feiz ha Breizh »... Setu ar pezh a skriv Vissant Seite er pennad meneget uhelloc'h, ur pennad gouestlet d'an Ao. Bleunven ma komz Vissant Seite diwar e benn evelhenn : «hag e komzem, e brezoneg atao eveljust, euz ar pezh a garem : Feiz ha Breiz, gér-stur an Aotrou Perrot, or gér-stur deom ive.

An Ao. Perrot a oa maro, beuzet en e wad, du-hont war gern eur menez evel Or Zalver Jezuz. Med evidom ne oa ket maro. E spered a veve ennom. Chom a ree an daoulagad pared war-nañ, hag e kreske ennom on nerz da labourad evid Feiz ha Breiz » (Eil niverenn euz ar Bleun Brug nevez 1980, p. 19)...

Moarvad ez eus lod hag a oar — 37 bloaz goude an torfed — gant piw dre just, ha war urzh piw, eo bet lazhet ar beleg kozh... Lod a lavar en doa diskouezet un tammig re a «vadelezh» douzh an Alamanted... Lod all ez eo bet drouglazhet abalamour ma oa beleg, en ur barres n'he deus ket ar vrud da vezañ eus ar re « wellañ » e-keñver al lesenn gristen... Bez e oa Yann-Vari Perrot beleg penn-kil-hatroad, ha Breizhad kemendall. En ur mare ma ne oa ket gwall aes dougen

bri ha karantez da Vreizh ha d'ar brezhoneg, pa oa an Alamanted ha gouarnamant Pétain oc'h ober van da vezañ a-du gant Breizh int-i iwe... Diwezatoc'h, e voe savet ur bagad paotred en em lakaet a-du krenn gant an Nazied, beteg gwiskañ uniform ar re-mañ, hag e voe roet d'ar bagad-se an hanw a v « bezen Perrot »... Tra-walc'h, ha re, da lakaad war gont ar beleg lazhet traou euzhus na oant ket da vezañ rebechet dezañ, sur... Fiziañs hon eus e teuio an istorourien a-benn, ur wech bennag, da zirouestlañ ar gudenn gwall luziet-mañ, ha da zispartiañ ar gewier diouzh ar wirionez...

Padal e troas rod an amzer. Hag e savas ar Bleun-Brug a varw da vew : kavet e vese ennañ skolaerien ha kelennerien eus ar skolioù kristen a-du gant ar c'helenn brezhoneg... Tamm-ha-tamm e kavas ar Bleun-Brug bod e kêrioù bras evel Brest. Neuse, eveljust, eh emdroas : Bleun-Brug an Ao Perrot a oa bet savet ewid an dud a-ziwar ar maes (al lodenn vrasañ eus ar Vretoned a oa o vewañ war ar maes pemzeg vloaz ha tri-ugent so), tud renet gant ar veleien, dezo ar brezhoneg da yezh nemeti warboues nebeud, anezo eta katoliked ha brezhonegerien war ar memes tro. Pa en em gavas ar Bleun-Brug en ur gêr evel Brest, ne oa ket heñvel ar jeu tamm ebed douzh ar pezh a oa e Sant-Vouga e penn kentañ ar c'hantved... Ma talc'he kêris ar Bleun-Brug da vezañ kristenien, ne oant ket oll brezhonegerien, na kristenien e-gis tud ar maesioù gwechall. Daoust ma oant o kelenn er skolioù kristen, e savas, e-barzh lod eus isili ar Bleun-Brug, ar c'hoant da vont warzu an tu kleiz... Ur gelaouenn disheñvel diouzh Bleun-Brug an Ao. Mevellec, a voe lakaet da zont er maes : « Les Cahiers du Bleun-Brug » ; katolik e chome ar skourr-se eus ar Bleun-Brug, mes kalz eus an isili, hag ar renerien int-i o hunan, a roe da c'hoûd, en un doare fraezh, e oant eus an tu kleiz (un tu kleiz klouar awalc'h ewid gwir). Ase neuse e savas imor en Ao. Mevellec, e Vissant Seite hag en un nebeud reoù all : « ma fell deoc'h mont war an tu kleiz, n'oc'h ket mui feal d'an Ao. Perrot ! »... Chañch hanw a reas « Les Cahiers du Bleun-Brug », ha dont da vezañ « Bretagne aujourd'hui », ... ha mont d'an traoñ goude. Padal e talc'h kelaouenn gozh an Ao. Mevellec da zont er-maes, hag e talc'h iwe al len-

ARABAD ANKOUAAD :

BEZ' E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :

skrivañ d'ar gelaouenn

MAR GOUIIT
UN TAMM GALLEG,
LENNIT
«LE PEUPLE BRETON»
IWE...

DIWARBENN KLEIZ HA BREIZH

nerien hag ar renerien anezi d'ober diouzh ar ger-stur kozh : « Feiz ha Breizh »...

Med ar ger-stur-se ne lavar ket fraezh ez eo ar « feiz »-se unan o vont gant an tu dehoù. Ma ! Vissant Seite en e bennad gouestlet d'an Ao. Bleunven henn diskleir heb ma vefe tu kén da chom en entremar. O komz eus interamant an Ao. Bleunven e Plabenneg, e skriv Vissant Seite kement-mañ : « Perag a-vad n'eus ket bet greet ive eul lennadenn bennag e yez on Tadou ?... Ne vije ket bet diez en eun iliz hag a vez enni eun overenn vrezoneg bep miz... N'eo ket tud da lenn na da gompren eo a vije bet manket kennebeud. Ne veze klevet nemed brezoneg ganto er-mêz euz an iliz. Da vihana overenn vrezoneg Kemper an 3 a viz Eost a zo bet lavaret evitañ.

Ar Vretoned penn-kil-ha-troed (sic) n'int mui, er vro-mañ, kristenien « à part entière », evel ma lavarer e galleg. Souez ebed eta, e vije eet an Emzao breizeg en e béz war an tu kleiz, an tu dizoue, ha ne vije mui hini anezo o lakad o zreid en ilizou. Pebez tristidigez !

Eur rann-galon e oa kement-se evid an Aotrou Bleunven, m'e-neus bet gellet ober eur bedenn ziweza p'en en welas o verwel, e-unan en e gambr, eo evid kinnig e vuez hag e varo da Zoue, evid distro ar Vretoned-se da Feiz santel o Zadou.

Evitañ, Breiz heb Doue, n'hell ket beza Breiz. Breiz On Tadou, evel ma youhe an Ao. Perrot, a zo ur Vreiz kristen. Savet eo bet gand or Zent koz, o-doa roet dezi eur horv hag eun ene kaer dispar, diazezet war ar Feiz » (ibid. p. 20 ; islinennet ganeomp).

Meur a ewezhiadenn zo da ober diwarbenn ar rannbennad-se, skrivet gant Vissant Seite, un den hag a zo o stourm ewid ar brezhoneg ouzhpenn hanter-kant vloaz so : « frer » eo, esel eus Kompagnunezh Frered Lamenais ; klevet e vez e vouezh, diw wech ar sizhun, war-un-dro gant heni ar seures Soasig Paugam, war FR3 Brest, en un abadenn a vez gwraet « Le breton par les ondes » anezi ; meur ha meur a levri deskiñ brezhoneg en deus bet skrivet Vissant Seite, hag ez eus bet moulet ouzhpenn kant mil skwerenn anezo moarvad, hag ez eo ar brezhoneg a vez kelennet gant Vissant Seite unan pobleg, reizh, yac'h, saourus, ha direbech pe dost... Meuleudi eta da Vissant Seite ewid kement hag en deus gwraet war dachenn ar stourm brezhoneg.

Med, med... Un benweg eo ar brezhoneg, ur c'harr ma karer. E-barzh

ur c'harr ha gantañ, e c'heller charread beb sort traou : teil, aour, gwinizh, bleud, loened, tud... Heñvel eo ar brezhoneg douzh ur c'harr : sañset e c'hell ar brezhoneg displegañ mennoioù a beb sort, ar gelennadurezh kristen, hag ar re digristen pe angristen... N'eo ket tonket ar brezhoneg, evel yezh, da vont dorn-hadorn gant ar feiz kristen, da vezañ dimezet hag eureujet ganti : bez' e c'hell displegañ n' eus forzh petra.

Grevus meurbed eo gweled Vissant Seite o skrivañ : « an tu kleiz, an tu dizoue ». Sinifioud a ra kement-se

moarvad ez eo an tu dehoù an tu harpet gant Doue !

Pegen laouen e vefe Pinochet, Videlag hag un nebeud mat a ziktatored eus Amerik ar c'hreistez pe eus lec'h all ma ouifent brezhoneg, dezo da lenn kelennadurezh Vissant Seite ! Ha pegen laouen o klevet ez int, int-i, benniget gant an Aotrou Doue, o vezañ ma n'int ket eus « an tu kleiz, an tu dizoue » ! Gwelloc'h e vez gant ur c'helenner brezhoneg, ma ne oar ket penaos en em gemer ewid ober politik, chom heb henn ober ha chom heb moulañ traou ken hirissus... Pa

Gant kevread UDB Kreis-Breizh eo bet gwraet hag e vez gwerzhet ar gartenn-mañ ; 15 lur ewid 10 kartenn : UDB, 19, ru Ahes, Kerdaniel 29270 KARAES.

ouier pegen alies eo bet galwet hanw Doue war sikour ewid gwennañ torfedoù... Hiziw an dez c'hoazh ez eo en hanw Doue — memes ma vez roet dezañ an hanw a Allah — e vez kasset d'ar marw kantadoù a Iranis gant an Ayatollah C'homeiny... Petra eo Doue ewid ar c'hozh sorser-se ? Un tirant kriz, o c'houlenn gwad tud heb dihan... Gwir eo en deus bet diskaret Stalin meur a gouent er Russi, ha kasset meur a veleg hag a vanac'h da gampoù skrijus ar Siberi, med daoust hag-eñv e oa Stalin un den eus an tu kleiz, petra bennag ma oa « dizoue » a-dra-sur.

Gwelloc'h e vez eta lesel ar relijion war gont an dud evel heniennou... An eskob Romero zo bet lazhet er Salvador gant tud na oant ket ha n'int ket eus an tu kleiz.

Ahendall, ne dalv ket ar boan koll amzer kén gant ar ger-stur kozh « Feiz ha Breizh ». Bez ez eus e Breizh, evel e lec'h all, tud o heuliañ al lesenn gristen (hag amañ e c'hellomp anzav ez eo bet divrezhonekaet ar relijion e Breizh-Isel gant ar veleien), med bez ez eus iwe tud o heuliañ kredennoù all, pe, kredenn ebed. Bez e c'hell ar gatoliked eta goulenn brezhoneg en ilisoù. Bez e c'hellont ma karont, pediñ ewid « distro ar Vretoned da Feiz santel o zadoù » (ur feiz hag e vo red dezi, ne vern penaos, bezañ displeget herwez

tro-spered an dud a-vremañ, ahendall ez ay e-barzh poubeleñn an istor). Mes piw a chell, heb bezañ feuket, sevel a-du gant Vissant Seite pa skriv: « Breiz heb Doue n'hell ket beza Breiz »... Gwir eo ez eo bet diasezet Breizh « gand or Zent koz », mes se zo gwir ewid kement bro eus an Europ, pe dost. Epad kantvedoù eo bet an Europ kristen ha katolik, dre ar frammoù anezi, ma n'eo ket dre ar spered hag an oberoù... Mes bremañ ez eo achu, hag arabad krediñ e oa an dud evel e-barzh ar barados pa oant dindan ren an Ilis. Nag a dorfedoù, ur wech c'hoazh, bet kasset da benn en hanw Doue ! Pe en hanw ar Frankis, ar Ouenn, ar Vammvro, hag all,

hag all. Red eo lesel peb heni da vont da heul e gredenñ, gant ma ne ray droug da zen ebed. Hiziw an dez ez eo liessort kredennoù ar Vretoned, ken relijiel, ken politikel. N'hellomp ket, dre chañs, o lakaad da blegañ d'ar veleien, na da aduerien neb kredenn, filosofiezh, sistem ideologikel... Ur binwidigezh eo ewid tud ur bobl bezañ digor da gredennoù o ameseien : al laikelezh eo se ; bezañ digor da gement « feiz » bet diwanet e-barzh an douar, mes chom heb lakaad unan a-us d'ar re all e-barzh ar gevredigezh.

Bez e c'hell an emrenerien vreizeg a-vremañ kaoud doujañs ewid an Ao. Perrot, dre m'eo bet drouglazhet — moarvad — ewid e vro. Mes red eo dispartiañ, dibriediñ ar feiz kristen diouzh ar garantez-vro. Achu eo gant marewezh « feiz ha Breizh ». Pe, ma 'z eus c'hoazh eus tud a-du gant « Feiz ha Breizh », ez eus iwe reoù all a-du gant « Kleiz ha Breizh », heb kontañ ar re a c'hell bezañ a-du gant « Feiz », « Kleiz » ha « Breizh » war ar memes tro.

F. MORVANNOU

STAJ BREZHONEG

Unan ouzhpenn. Gwell-a-se. Hemañ zo savet gant Emgleo Breiz, ur gengevredigezh ma kaver enni meur a Vreizhad kar-e-vro ha kar-e-yezh, mes en ur mod mezhus un tamm. Ne vern : pa vez hanw eus brezhoneg, n'eus abeg ebed da chom heb kemenn ar pezh a vez bet goulennet diganimp kemenn : Ahanta, kenvroadesed ha kenvrois ker, bez' e vo ur staj savet gant Emgleo Breiz ewid ar re yaouank barreg mat war ar yezh komzet dija. Ouzh tor ar Menez Are eh en em gavo ar yaouankisoù-se, e kêriadenn Mougau Vihan, parres Komana, eus an 26 d'an 31 a vis Kerzu. Ma vez an erc'h oc'h ober, e c'hell ar stajidi ober ski war diribinoù ar Menez Are. Ski e Breizh hag e brezhoneg : n' achuo ket ar blijadur ! Chañs vad d'ar stajidi.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

**Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
keinet,
fichet,
kempenn :
80L. an tamm.**

Skrivañ da : UDB, BP 304
29273 BREST Cedex

CAFÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED

Guinness diwar ar waskeres

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

AR BED KELTIEK

2, str. ar Roue Gralon
KEMPER

Embannadurioù ha levrioù breizheg
Pladennoù hag artisanelezh kelteg

Gweltas ar Fur
Tél. 95.42.82

Komanantit da gelaouenn
c'halleg an UDB

Le Peuple Breton (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

.....

Chomlec'h

.....

Boutin : 50 L (1)

Skoaz : 70 L (1)

Estrenvro : 60 L (1)

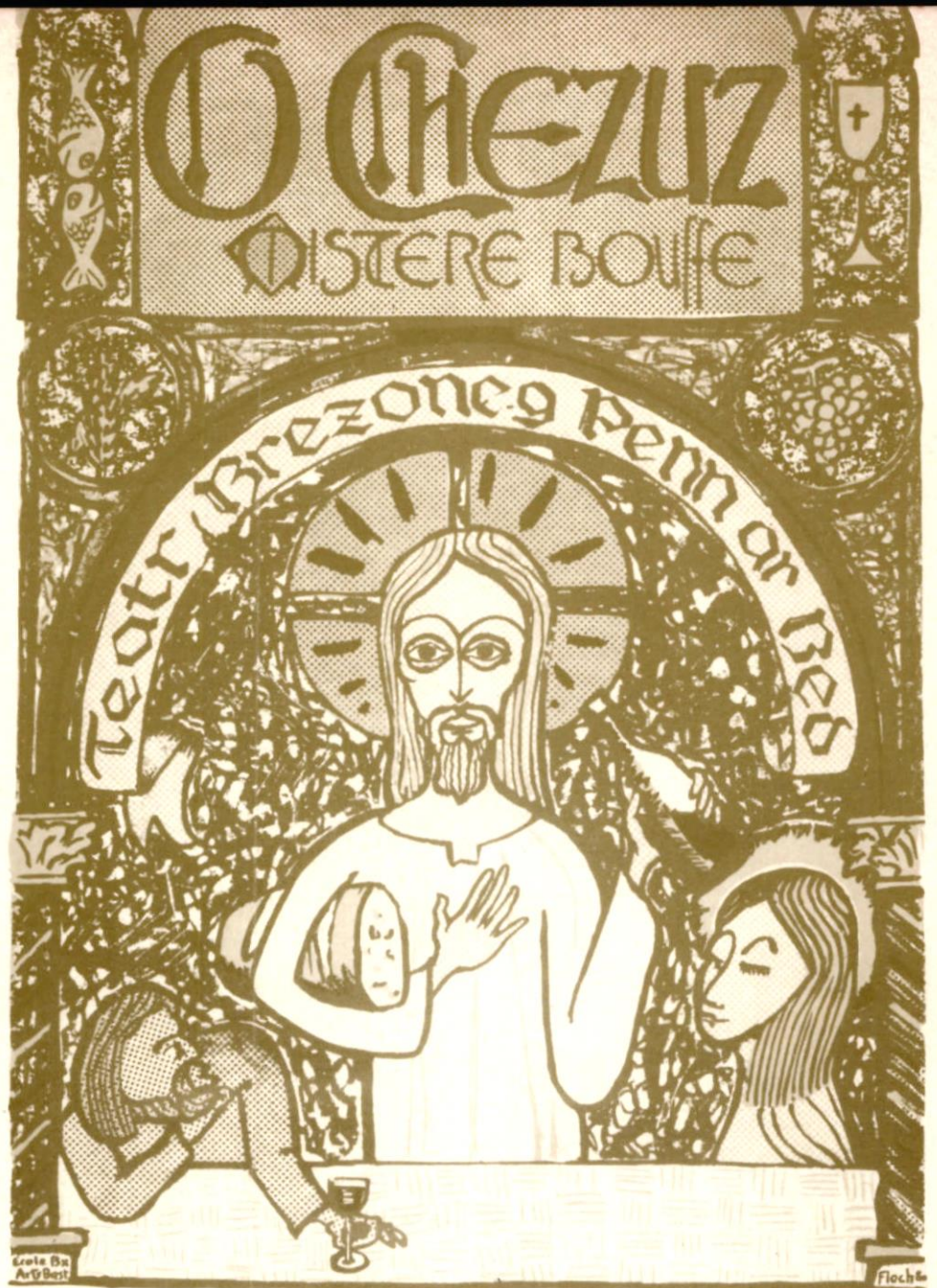
(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

Amañ an arc'hant
dre chekenn-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2365-76

Bras eo bet ma flijadur pa'm eus gallet, ar sulwezh-se a vis Du, mont da selled douzh ar pezh-c'hoari a oa bet lâret kant vad din diwar e benn :

O Chesus ! Ne 'm eus tamm keuz ebed, ar c'hontrel an heni eo. Pell zo ne 'm boa gwelet pezh-c'hoari brezhoneg ebed, an heni diwezañ o vezañ **Buhez Mikael an Nobletz**, bet c'hoariet e mis Gouhere 1979 da geñver gouelioù ar **Bleun-Brug** e Plougastell. Un tamm « jeu » a oa bet eno, abalamour ma oa bet lakaet un difenn war ar pezh gant person Plougastell, daou vikel vras eus Brest genidik eus Plougastell, ha gant eskob Kemper ha Leon e hunan. Sañset e oa — ez eus — e-barzh pezh-c'hoari **Strollad ar Vro Bagan** (hag en deus kempennet **Buhez Mikael an Nobletz**) un tamm mat a c'hodisserezh hag a c'hoaperezh diwargoust ar relijion ha diwargoust an daou zen santel, **Mikael an Nobletz** ha **Juluan Maner**, o deus ad-diazezet ar feiz kristen e Breizh er seitegved kantved. Me 'lâr n'eo ket gwir : gwraet 'vez goap un tamm eus an dud a Ilis pa 'z eont re bell ganti ha pa waskont war spered ar bobl, war zigarez ema ar galloud speredel ganto. Ha piw zo gouest da lâred n'eus ket bet eus beleien sort-se e Breizh beteg newez so ? Ha n'on ket sur e vefe aet da get ar ouenn anezo ewid mad. Ewid pezh a sell ouzh **Mikael an Nobletz** hag an **Tad Maner**, n'eo ket goap a vez gwraet anezo, tamm ebed : diskouezet e vezont, **Dom Mikael** dreistoll, evel tud hag o deus goulennet kalz diganto o hunan, evel tud o deus bet bresset kement tra a c'hellje mont a-eneb d'o uhelvennad : plantañ ar feiz e Breizh. N'eo ket ur pezh ewid ober goap, med, er c'hontrel, ur pezh ewid dibikousañ daoulagad an dud hag o lakaad d'en em soñjal diwarbenn ar relijion, en ur ziskouez ar perzhioù mad hag ar perzhioù ufall anezi ; ur pezh eo hag a laka ar Vretoned da brederiañ war ar c'hultur m' int diazezet warnañ, dezo neuse d'ober o mad eus ar pezh 'zo mad en o zremened, ha da skarzhañ ar pezh zo fall. Ha dezo o hunan d'ober an dibab-se, peogwir n'int ket tud dindan oad kén, na dindan beli ar veleien, ha peogwir ez int bras awalc'h ha barreg awalc'h d'ober an disparti etre ar greun hag ar pell...

Ha setu perag ne gomprenan ket penaos en deus gallet an eskob **Barbu chom** heb distagañ un taol-bazh eskob war baotred ha merc'hed **Teatr brezoneg Penn-ar-Bed...** Rag en o fezh-c'hoari **O Chesus !**, e vez gwraet tammoù goap eus ar relijion iwe, pe d'an nebeutañ ez eus farserezh diwar he fenn... Med gwech ebed diwarbenn Hor Salver e hunan... Mes penaos e c'hellfe un den skarzhañ ar goaperezh

eus ar vuhez, memes ar goaperezh diwarbenn ar relijion ? A-viskoazh eo bet yac'hus farsal ha c'hoarzhein, ha n'eo ket ar farserezh an heni en deus kaset ar relijion d'an traoñ. Ar veleien o hunan a oar farsal diwar o fenn int-i o hunan... Ar vrud o doaz ar veleien gwechall war-ar-maes da vezañ tud hag o doa amzer, nebeud tre a labour d'ober (ne vese ket red dezo labourad dindan an amzer, forzh penaos) ha bewañ braw hag aes, e-skoaz al labourerien douar, a vese red dezo stagañ abred o c'hof douzh al labour, ha goûd mont en tu all d'ar boan... Setu neuse ur person o tont er-maes eus e ilis, en ur barres a-ziwar ar maes e Breizh-Isel ; eizh eur eo : a-boan me vez gwelet sklaer, en em gavoud a ra ar person gant ur peizant bet o kerc'had e garrad geot hag o vont etreseg ar gêr gantañ : « ale, Aotrou Person, eme ar peizant, achu eo ho tewezh ganeoc'h ? » — « N'eo ket tre, a respont ar person, da gac'had 'm eus da vont c'hoazh »... Ha piw n'en deus ket bet klewet kom-

zoù farsus all, evel : « Dominus vobiscum, koue't an Aotrou person ban dour domm », pe, o trevesañ ar sarmon : « Ma breudeur ha ma c'hoaresed kristen, sellit douzh ma c'hof ha grit pinijenn ». Ar farserezh zo sin vad, diskouez a ra ez eo yac'h an dud...

Ar pezh-c'hoari **O Chesus !** e kaver ennañ farserezh ha goaperezh eus ar re wellañ, mes en tu all d'ar farserezh e kaver ar bouedenn, ar gentel, hag e vezer aliet, sioul ha didrous, d'en em soñjal...

Deuet eo danvez **O Chesus !** eus ar Grennamzer, ma ouie an dud c'hoarzhein laouen. Gant **Dario Fo** ez eus bet roet buhez en-dro d'ar **Mistero buffo**, hag a oa lod eus misterioù ar Grennamzer. Rag ar remañ, troet e brezhoneg diwar an italianeg, zo misterioù ewid farsal, diwar ar ger-stur : « Diwar farsal kelenn »... Pemp taolenn a gaver e-barzh **O Chesus !**, peder anezo o tont eus an Awiel (**Eured Kana**, **Burzhud Lazar**, **An heni dall hag an heni kamm**, **Ar**

Kaoseadenn gant Malo Louarn

O paoues embann ul levr bandennoù treset emout, ma vez komzet diwar e benn en oll gelaouennoù. Abaoe pell 'zo out-te dedennet gant an dra-se ?

Kroget on bet gant an tressadennoù abaoe ar mare ma oan e Ploueg-ar-Mor e skol an Aotrou Kalvez. Ne 'm boa d'ar c'houlz-se nemed eizh vloaz hanter. Hag 'm eus kendalc'het. Er skolaj Sant-Josef e Lannuon e vese gwraet « l'artiste » ahanon. Goude-se 'm eus paouezet gant an tressañ beteg ma 'z 'on degouezet er Skol-Veur... Ken 'm eus dileset va studioù saosneg ewid mont war ar vicher-mañ. Er bloaz 1972 ez on deuet a-benn da vezañ an eil war 1500 en ur c'henstrivadeg aaset gant tud eus Bro-Belgia. E gwirionez e oan an heni kentañ, med ur Belgia d'ae voe lakaet araogzon... moarvad abalamour d' « an enor broadel ». N'eus forzh, me eo a voe dibabet ewid mont da labourad er gelaouenn « Tintin », ha goude e « Spirou ».

farwell hag ar marw), hag ar pemped (Bonifas VIII) o tennañ da vuhez (sañset dirollet) eus unan eus ar pabed.

Un drugar eo bet din gweled O Chesus ! Da gentañ, kavoud a ra din ez eo gwellaet kalz c'hoari paotred ha merc'hed Teatr brezoneg Penn-ar-Bed : lod anezo a c'hoari dispar. Dre vras ez eo kentoc'h brezhoneg Kernew eo a glewer, ar pezh n'eo ket ewid displejoud din ! Ahendall, piw bennag zo bet stummet diwar gisioù kristen ha kelennadurezh katolik ar vro-mañ, a gavo er pezh peadra da vagañ e eñvorennoù ha, martese, e hiraehz da eurwezhioù diseblant e yaouankis tenerrañ. Ha neuse ema Jesus : ma teufe an eskob Barbu da selled douzh ar pezh, e kavje ennañ blas mad an Awiel, en desped d'ar farserezh, ne martese a-drugarez dezañ.

N'ouson ket hag-eñv e vo c'hoariet O Chesus ! c'hoazh. Domaj e vefe ma 'z afe ker buan e-barzh tiretennoù an istor. Gwir eo e vez red chañch... Bremañ neuse, ma n'eo ket ur vezh n'hellomp ket ni kaoud ur chadenn tele e brezhoneg penn-da-benn, ma c'hellje kement tiegezh hag a zo perc'henn d'ur post tele ober e vad eus ur pezh-c'hoari 'sort gant hemañ.

F.M.

Possubl e vefe bet dit, donesonet evel ma 'z 'out, bezañ en em ouestlet d'al liwerez. Perag bezan choaset ar bandennoù treset ?

Kompren a ran ar pezh a fell dit lavaroud. Amañ n'hon eus ket afer ouzh un arz nobl, evel m'eo al liwañ pe ar c'hisellañ. Met perag se ? Peogwir n'eo ket istimet gant renkad ar vourc'hisien. Da skwer, e-toues ar re a zo o pleal gant ar bandennoù treset, ne gavi kasi den ebed o tont eus un tiegezh pinwidig. Hogen se ne brou ket ne vefe ket un arz eus ar bandennoù treset. Sell ouzh ar pezh a vez gwraet an « arzoù-käer » anezo. Abaoe an Azginivelezh, ne vese priset nemed an arz gressian pe roman. Ar pezh ne vese ket un heñwela-denn ouzh Venus-Milo pe eus ar Parthenon ne vese anzavet tamm talvoudegezh ebed dezañ. Epad kantvedoù ha kantvedoù (ha bremañ c'hoazh) ez eus bet graet fae war produadurioù ar sewenadurioù all, en o zoues eveljust, hag er renk kentañ, krouidigezhioù ar Gelted.

Me a sonj din e c'hoarvez ar memestra gant ar bandennoù treset.

Petra c'h eus « produet » beteghenn ?

Tressañ a ran en un doare ingal e Spirou. Da skwer, 'm eus aaset istor « Gwennyn, ar gorriganes vadelezhuz ; ar « C'handidad » ; « Goulven ha Folklo » ha me oar...

Komz dimp un tamm diwarbenn da labour-tressañ ?

Tressañ a ran peurliesañ ewid ar vugale. Med gant ar spi o defe ar gerent plijadur o lenn va c'hontadennoù. N'on ket a-du gant an dresserien hengounel nag an tiez-embann evel ti Dupuis e Bro-Belgia, a gav gwelloc'h ganto kontañ istorioù gangsterien pe avanturioù kleuz. Ret eo reiñ ar muiañ possubl a zonder d'ar gontadenn. Me a glask diskouez buhez an dud, taolennañ kudennoù ar gevredigezh hag iwe lakaad santimantoù ha mennosioù da dremen.

Med pessort mennosioù a vez lakaet ganit da dalvezoud ?

Da'm meno, e vez kavet dalc'hmad tri mennos-diaez em oberenn : ar feiz, an dispris ewid an arc'hant ha kudenn an talvoudoù spredel. N'eo ket dre ma fell din o bountañ e-barzh, kousto a gousto. Tamm ebed. Med pa brederian war va labour, e kavan anezo dalc'hmad.

Dreistoll e fell din povesañ war ar men... nos kentañ : ar feiz. N'eo ket eus ar feiz

kristen a gomzañ, med eus ar feiz en ur ster ledan. An dra-se a santan don-tre. Ma kred un den en un dra bennag, e teu an dra da wir. Galloud a raer c'hwitañ war ar pal ur wech, diw wech, teir gwech. Med ma kendalc'her daoust da se, ha ma vezer pennek awalc'h ewid krediñ « a-eneb da beb esperañs », e teu ar maout ganimp un deiz bennag. Ne c'h eus nemed kemer skwer « Rouanes ar Glaw » em oberenn gentañ : Gwennyn.

Neuse moarvad e sonjes kemendall ewid pezh 'sell ouzh ar stourm breizhad ?

Ya, eveljust ! Mar fell d'ur bobl en em zieubiñ, e teu a-benn d'henn ober.

Hag an dispris war an arc'hant ?

E dibenn va c'hontadenn e c'hell an dudenn kaout kalz a arc'hant, med, pe e koll peb tra pe e nac'h bewañ ewid an arc'hant. Da skwer « Goulven ha Folklo » e vez kavet un teñzor ganto... Ha koulskoude e lesont anezañ da vont kuit. Ewidon, an talvoudoù gwirion eo an talvoudoù speredel ha n'eo ket an talvoudoù dan-vezel. E-barzh « Ar C'handidad », e teu ar PDG da vezañ dieub ur wech kollet gentañ e c'halloud.

Ma komprenan mad, andon da Awen eo ar Gristeniezh.

Gwir eo. Me a zo eneb-netraour. N'on ket ewid gousañv oberoù Cavanna pe Wolinsky. Ewito, ar vuhez n'eus ster ebed. Ewidon, ar vuhez zo graet ewid bleuniañ. Deuet on war an douar en ur familh a stourmerien. Ar vuhez a zle bezañ ur stourm peurbadel hag an heni na stourm ket zo un den marw.

Ar brasañ plijadur 'm eus bet newez 'zo, zo bet o klewoud un den, a oa deuet da weloud ahanon pa oan o werzhañ va levr newez embannet, o lavaroud din : « Me 'm eus ur breur mac'hagnet ha ne gred ket kalz er vuhez. N'eus nemed da vandennoù treset a rofe dezañ ar c'hoant da vevañ ».

Pessort mennad zo ganit d'ar mare-mañ ?

C'hoant 'm eus da guitaad ti Dupuis e Bro-Belgia ewid krouiñ un ti-embann e Breizh. Amañ ez eus kalz a dresserien arroutet war ar vicher hag emaint, dre o donesonoù hag o ijin, o tegass arc'hant da baotred Paris pe Brussel. Red eo e chomfe an arc'hant-se e Breizh.

Pennad-kaos gwraet ha kempennet gant Fañch Kerrain.

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roiñ, 6 gwech ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort ha keleier
80 pajenn e peb niverenn - Renner : Ronan Huon
komanant : 50 L - Studierien : 35 L
Teñzorer-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
ST.SERVAN 35400 ST.MALO - CCP 5349-06 PARIS

AR FALZ

kelaouenn drimisieg an Emsav diazezet gant Yann Sohier,
bodet ennañ skolaerion ha kelennerion Vreizh a-du gant ur
skol vreizheg ha lañk gwirion

Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !

(40L ewid 4 niv.)

AR FALZ, Str. Kan-Ar-Gwez - 29245 PLOURIN-MONTRIOLES
KRP 430-20 H ROAZON

Deuet eo er maes **Pevar skourr ar Mabinogi**, adembannet gant **Preder**. Etre 1925 ha 1927 eo e teuas er maes ewid ar wech kentañ, war **Gwalarn**, troidigezh vrezhoneg **Pedeir ceinc y Mabinogi** gwaet gant **Fañch Elies** (1896-1963), bet kemeret gantañ an hanw pluenn a **Abeozen**. Cainc, hanw gwregel (benel) e kembraeg, a dalvez kement ha **skourr** e brezhoneg, ha **mabinogi**, kement ha **bugeliezh/bugaleaj**.

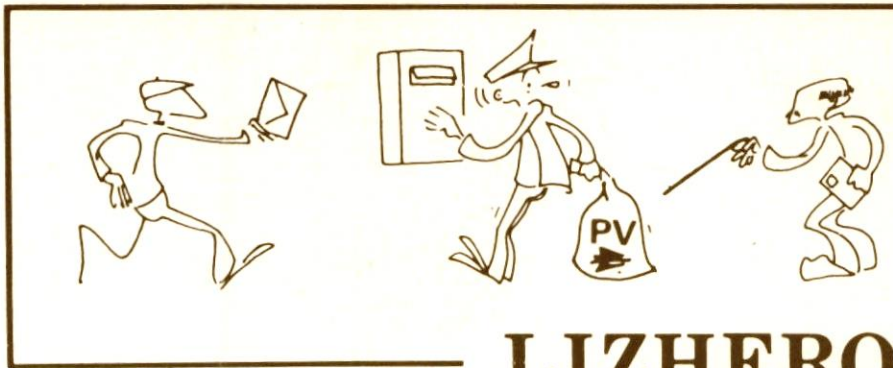
Ar *skridoù anavezet dindan an hanw a v/**Mabinogion** zo moarvad e-toues ar re blijussañ bet skrivet gant Kembreis ar Grennamzer. Unneg skrid zo oc'h ober ar **Mabinogion**, hag ema ar **Pewar Skourr** (war-un-dro gant ur pemped all, dispar, **Culhwch ac Olwen**) e-toues ar re bouesussañ : skridaaset int bet e eilved hanterenn an unnegved kantved. Ewid gwir n'eus tamm leweson ebed eus ar C'hevandir enne, hag e c'heller merzoud splann roudoù mitoù kozh ar Gelted, diwezatac'h ar stumm anezo eged er skridoù iwerzhoneg a-dra-sur, med heb ma vefe petra koulz lavared eus ar perzhioù kristen enno.

Aet eo da get e Breizh mitoù Brittia gozh, med, evel ma skriv **Abeozen** : « en daou-zegved kantved zokén, n'edo savet nemed nebeud a gemm en diw yezh komzet eus an daou du d'ar mor. Ne raomp eta en ur vont da c'houlenn frealz d'hon c'halon digant Kembreis gwechall, nemed klask adc'hounid nerzh dre zebriñ boued yac'h ar gêr ouzh taol hon c'henda-doù ».

Diouzh ma skriv **Embannadurioù Preder**, ez eo bet adwelet pizh an trede embannadur brezhoneg-mañ eus ar **Pewar Skourr** gant an **Ao. Alan E. Ar Berr**, ken e-keñver ar yezh, ken e-keñver ar c'henglotañ eus hanoioù divoutin Kembre. Kàer eo al lev'r da weled, ha moulet en un doare peurvad, ar pezh ne c'hoarvez ket alies en embann brezhoneg, ma vez re alies aaset al levrioù en un doare digempenn.

Gwraet en doa **Abeozen** e vad eus troidigezh c'halleg **Joseb Loth** (1913, adembannet — heb an notennoù — gant **Les Presses d'aujourd'hui**, Paris, 1979), miret ganti he zalvoudegezh hiziw an dez c'hoazh. Abaoe ez eus bet gwaet un droidigezh saones gant **Gwyn ha Tomas Jones** (**Everyman's Library**, niv. 97, 1949), o tisklêriañ ar fedoù en un doare strishoc'h hag o telc'her kont eus an enklaskoù war dachenn ar filologiezh kelteg.

Pevar skourr ar Mabinogi, 116 p., 42,00 L. **PREDER**, Penn-Menez, Plo-veilh, 29000 KEMPER.

LIZHEROÙ

Kasset ez eus bet da b/« Pobl Vreizh » ul « lizher » all, gant ar memes Y-B.T. hag ar wech diwezañ... Diaes eo lâred n'eo ket awenet Y-B.T. : lakaad a ra ar gerioù brezhoneg da zassoniñ en un doare dic'hortos ha meurdezus. A-wechoù e weler roud eus ar galleg dindan ar gerioù brezhoneg, gwir eo. N'eo ket gwall aes d'ur skriva-gner a-vremañ chom heb bezañ lewesonet, ha gwall lewesonet, gant ar galleg. Petra ober neuse ? Chom heb skrivañ ? Ur yezh evel ar brezhoneg, chomet kehidall war ar maes, ez eus warni c'hwes vad ar maesioù : bez ez eo ur yezh-pobl araog peb tra. Med bremañ ema ar brezhoneg oc'h ober e dalaroù evel yezh-pobl : n'eo ket sur ne varwo ket evel yezh-pobl. Ha war chom bew, ne vo ket hebkén evel yezh-pobl, med iwe evel yezh uhel. Muioc'h evel yezh uhel eged yezh-pobl ? Martese awalc'h. Gant ma vo neuse gant ar yezh uhel-se perzhioù mad ar yezh-pobl evelkent... Lod a c'hello lâred en eneb ez eo gwelloc'h d'ar brezhoneg merwel ha bezañ sebeliet diouzhtu, eged dont da vezañ ur yezh na vefe ket ur yezh-pobl : dre m'eo bet ar brezhoneg yezh ar re baour, ez int heuget o ragsantoud e c'hellje ar brezhoneg, bremañ, mont gant ar « vourc'hisien »... Pessort « bourc'hisien » eo ar re n'int ket bet ganet en un tiegezh paour hag a zo en em ouestlet d'ar brezhoneg ? N'eus PDG ebed en o zoues. Gwir eo ez eus newez-vrezhonegerien a orin « bourc'his bihan » a ra fae war ar brezhoneg-pobl, dre m'henn kavont gallekaet. A zo gwir. Med piw zo kaos ? Ar bobl he hunan

*n'eus bet kevredigezh ebed (nemed an llis un tamm, ur mare zo bet) ewid reiñ « skwer vad » dezi war dachenn ar yezh. Ma oa red reiñ skwer vad dezi. Rag lod eus « gallekadurioù » ar brezhoneg zo kozh meurbed, peogwir e teuont eus marewezh ar romaneg pe ar galleg kozh : ar gallekadurioù-se e brezhoneg zo ken kozh ha ma 'z eo kozh e saones ar gallekadurioù stank meurbed a gaver ennañ... Ur musul zo da zalc'her eveljust... Abaoe **Gwalarn**, ha gant **Preder** bremañ, e klasker skarzhañ ar gerioù « galleg » ewid lakaad en o flass gerioù kelteg rik. Diaes goùd petra zo kelteg rik, ha petra n'eo ket. Ur c'hempoues zo da gavoud a-dra-sur. Arabad troiñ kein a-grenn da yezh nerzhus ha saourus ar bobl, arabad ober fae dalc'hmad war ijinadennoù deuet mad...*

Petra 'ray ar bobl gant he brezhoneg ? Ken bras e oa an ezomm eus ar galleg ma 'z eo bet red dezi teuler ar yezh kozh d'ar blotoù. Ha dreistoll chom heb henn deskiñ d'he bugale... Bremañ avad, pa oar an oll dud galleg — warboues nebeud —, hag abaoe ma 'z eo ar brezhoneg « une langue », e weler tud deuet eus ar bobl lorc'h enne o c'houzoud brezhoneg, hag e komzont brezhoneg (ur wech an amzer) gant nebeutoc'h a vezh, med gant m' o do diskouezet araog eus ousont galleg, yezh ar Stad, yezh ar pennoù bras, yezh an enorioù... Gant ma vo kreñv awalc'h leweson ar vrezhonegerien-se, re ar bobl, ewid lakaad ar « yezh uhel » da vezañ yac'h ha nerzhekaet gant yezh kozh ar vro evel m'eo bet komzet (ewid ar skridoù ez eo un afer all) epad kantvedoù.

MAMM

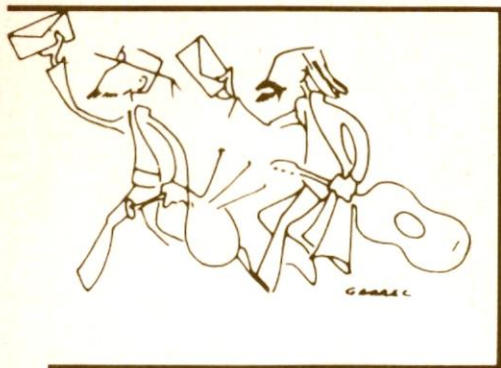
E rouedad da neñvoù ha da varradur lorc'h, e-toues da c'harmoù, da c'hwezhoù, da ganoù, da eskell, o timeziñ diastall gant da nerzhoù laouen, ez on paket ganit, mamm c'halloudus ha fur. Kegid ha mel da amzerioù brokus em sil tamm-ha-tamm e framm va gwazhiennoù. Va zal kurunennet gant da heol, a bleg

E-KREIS RENKENNADOÙ KERMARIO E KARNAG

*

50 Artisan eus Breizh o tiskouez o labourioù
bemdez eus 10^e mitin da 10^e nos

Podoù · Gwiaderezh · Ler · Goulouennoù · Mein-beneres
Houarn govelet · Liwadurioù · Seiz · Akwarellennoù
Brawigoù · Gwer neudennet · Kisellerezh · Krec'hin

dirag gwervaeñ hag aour da natur. Mar klemman un tamm p'en em gañvaou da vroz, ha pa ziskar an awel da vantell-zelioù, va soñjoù zo leun memestra eus ul lanw a sew, pa vousec'hoarzhes war dreus da bales a wez.

A gammedoù assur e tegouezan 'barzh da newezamzer, un tan am zizh hag un troadur-penn kuzh a c'hoari em daoulagad, o weloud war beb brankenn, mil kalon darlammus o'n em goeñvañ hag o skrijañ. Damant marzhus ! madelezh ataw e doare, karantez gwirion o kreskiñ dibaoues ! Marzh sebezus eus fest peurbadel an dispac'h o tont er glaster, e lec'h ma skrij saludoù ar wezenn ! Gouerenñ lugernus an oabl ! Eien aer o klask war-zu va c'halon hentoù oc'h hiboudiñ ! Malanoù aour, bokedoù fresk a c'hwezhoù son, skedit !... Setu me o'n en reiñ deoc'h penn da benn.

Mamm, riskl ennon da sewoù diniver, kass ganit va entan a zaoulamm ruz da awelioù, ha spluj 'ta er splannder, herder va hun-vreoù. Rag es mintinwezhioù newez hag es abardaewezhoù esmaeüs, ur garantez ledan a'm c'hromm ouzh da dreid. Gant da skinoù tan e plezhes va liammoù, en da festoù drouizel a nerzh laouen, e teuan da vezañ breur skrijus an derw lorc'hus. Strizh da ziwvrec'h en dro din, sebez ahanon, engrav da gaerder e'm c'hig terzhienne, ma teuin da vezañ heñvel ouzh an dour boull-mañ, ma riskl warnañ adsked da denerded.

Te vo va sae drouiz orgedus ha bec'hüs, an dent em bouedenn o'n em blantañ evel kountilli. Ha pa vin lazhet dindan an heol war ur vardell, diouzh va c'halon gwasket e's piñs-taol domm, e strinko c'hoazh gwagennoù hir eus va brassañ plijadur. Sav ewidon mar plij, ar boeme-rezh padus da vevañ gwirion a-benn ar fin e peb frankis, da vevañ e grass hag e terzhienñ uhel da wir gumuniezh adsavet ganimp etal ar bed, skarzhet dioutañ an enebour, ar Stad, ar marc'hadour.

Un askell ouzh va c'hammed, uhelvarr war va fenn, e rin fae neuse ouzh an da-zont o tec'houde

Pell zo dija moarvad eo bet gwraet digoradur ofissiel kasarn Ti-Voujeret gant an Ao. Bourges... Gwlebiet eo c'hoazh douar Ti-Voujeret gant gwad ur Breizhad yaouank hag en doa kredet e vefe dihunet e gen-vrois gant trous an tarzhadennoù. N'int ket bet gwraet, hag ez eus ur stourmer nebeutoc'h war zouar Breizh. Ur merzher, a lavar hag a skriv tud so... Martese. Doujañs da neb a gred en e uhelvennad beteg mont da skuilhañ ar gwad a verw ennañ ewid seweniñ an uhelvennad-se, hag eñv kavet null gant lod... Digoret eo bet eta kasarn Ti-Voujeret. Nebeud tre araog an digoradur-se, e kassas **Noun bPloeven** ur barzhoneg da b/POBL VREIZH. **Noun bPloeven** a oa « inconnu au bataillon » eus ar gelaouenn POBL VREIZH. Ha peogwir n'ema ket ar c'his ganeomp da embann barzhonegoù pe bennadoù kaset gant tud dianav, e chomas barzhoneg **Noun** heb bezañ embannet... Newez so avad eo difluket a-zindan an hanw-pluenn a **Noun** ur paotr anavezet mad gant skipailh POBL VREIZH. Bremañ neuse e c'heller embann barzhoneg **Noun**...

Dalc'hidigezh P.O.S.

Du-hont warzu ar c'huzh-heol
Du-hont warzu parres Dineol
Du-hont en tu all d'ar menez
Ar vossenn en tu all d'ar menez.

Soudarded a zo 'dreñv ma zi
Em sell e tigresk ar spi
Klewed a ran trous ar fusuילוהו
...Beradoù gwad em daeloù.

Emaer o tiwall peuc'h ar menez
Gant beg tagus ur vindrailheres
'Lec'h ma oa ur bobl 'vo 'med tud
'Dreñv an orjal dreineg 'gresk ket brug.

Klewed a ran trous ar fusuילוהו
Re 'r soudarded ha re ar pobloù
Diaes e vez merwel a-wechoù
Pa gresk en hor parkeier, bleunioù.

Lec'h ma oa ur bobl 'vo med tud
Er maes un awel c'houañv a yad
Soudarded a zo 'dreñv ma zi
Bodet ha gwisket 'gis tridi.

Du-hont warzu ar c'huzh-heol
Du-hont warzu parres Dineol
Soudarded en tu all d'ar menez
Tud vo ouzh o gortos er menez.

Noun b/Ploeven

bremañ. Petra' chomo eus va zam-mig labour berrbad ? Merk ebed, hanw ebed, war vein ur bez. Hogen evel ar re all en em deuzin, mamm skorus, es skinoù prisiussañ, es mantell glouer, me, paour-kaezh den piaouet ganit, distroet es korf, da ziskouez eo en aner e klask reoù 'zo da berc'hennañ !

Ro da'm musell entanet skubell da roueed, ewid dimeziñ ganit, dirag da vein bleuniet. Ha pa vezo

mouget va dewezh diwezañ, kousk ennon, goustadig, pagan ha seder... Ma 'm bez un diskennad bennag war va lerc'h, ha mar sant 'pad an nozwezh o tarlammenn ennañ, un ene a emsaver trec'hour, a daolioù askell vras, en awel rouez a anavezomp, peogwir e vin martese, skeud o kantren feal, kevrennet war e spered, glaw eus stumm va c'halon !

Yann-Bêr Tillemon

Paperenn ewid goulenn mont e-barzh

UDB

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Goulenn a ran moned e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19

Sin :

Da gass en-dro
(troc'het pe adskrivet) da

UDB B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

POBL VREIZH

Breizh

hag an arme

Peogwir e komzomp, àr an niverenn-mañ, a « feiz ha Breizh », a « gleiz ha Breizh », ema kenkoulz dimp komz iwe ag ur briedelezh arall: Breizh hag an arme; emaint o diw é kerzhed dorn-ha-dorn, èl daou bried, med, siwazh, èl gwezharall pa vese lod ag ar gerent ec'h ober an dimezioù, ema ged ar Frañs an heni ema bet euredet Breizh hag an arme, ha Breizh nend eo ket bet goulennet e avis geti.

Ur spered brein zo é ren e Breizh a gaos d'an arme... E lec'h sevel usinioù dre amañ, kasarnioù an heni a vez savet. Gwashoc'h c'hoazh, basennoù a vez gwraet ewid kuzhad ar splujeresed atomik. Dija eh eus un nebeud ag ar re-mañ en tu 'rall da lenn-vor Brest, e harz gourenes Krozon, ha bremañ emae e kempenn ur ragtress arall ewid ur rummad newez ag ar splujeresed-se. Elreson e harp re an tu dehoù ar mennad-se, mes re an tu kleiz gall a gav gete iwe ema mad kaoud splujeresed sort-se... Nag e-menn o lakaad da guzhad? Pessort bro a ray degemer dehe? Breizh arre, Breizh dalbez; e Breizh ema o lec'h, mad eo bet kavet Breizh ewite; n'eo ket bet goulennet o avis ged ar Vretoned: ne vern, med, èl ma oui peb unan, n'eo ket mestr ar Vretoned àr o bro.

Àr bonnerraad e seblant moned ar poues kemeret ged an dud a arme a-c'houde ur pennad amzer. Lies e vez bremañ manifestadegoù ged « re gozh » an Aljeri, ha trouses e vez an tolpoù aneche. Lies e vez gwelet an arme é kemer lec'h ar c'hompagnunezhioù sivil, dreistoll ewid ar pezh a sell douzh an traou ar vor. Bet eo bet Bigeard ec'h ober un tamm tro beteg ti-kêr an Oriant... Ema iwe an arme ec'h ober baleadennoù e bro ar C'hap, moarvad ewid diskouezin ema-hi karget da lakaad an urzh da ren...

Re vras eo dija al lec'h a zo oaet

ged an arme e Breizh, ha re vihan an heni kemeret ged an industrioù. Mar-se, en ur c'hornad pe en un arall, e vez lakaet ar c'henwerzh da vont endro ged ar soudarded, mes n'eo ket ged soudarded na ged pemp splujeres e c'heller diaseziñ un amzer-da-zoned ekonomikel ewid ur vro. Ha neoazh, re a dud e Breizh a gav mad al lec'h bras kemeret e Breizh ged an arme; re a Vretoned a vez plijadur ha gloriusted enne é taremprediñ ar prefed a vor, re a Vretoned a venn boud kemeret èl Gallaoued. Re greñv eo dre amañ spered an arme, ur spered é lakaad da vout sentus, é lakaad da c'hortos urzhioù, e lec'h krogñ e-barzh, ur spered é lazhiñ an nerzh-bewiñ, an c'hoant d'en em sevel, an c'hoant da huchal « àr-sav! ».

E gwirionez, mard eo ken kreñv spered an arme, ema diargoust ar spered broadel: hennañ zo dister genimp-ni Bretoned. Ha setu perag ema ken aes lakaad ar Vretoned da sentiñ ha da voned er maes ag o bro... Ur bobl akustumet da sentiñ ha da c'hortos ken e tay peb tra a-berzh ar Stad ne vo ket enni ur bras niver a dud mennet da chom da labourad e-barzh ar vro... Ur bobl hag a zo bet lakaet da zigarg he yezh ne venno namaed un dra: komz yezh ar Stad; ar bobl-se zo èl ur c'hrouadur n'en deus na tad na mamm; ur bobl sort-se n'hell ket goulenn boud emren, chom a ra dalbez edan oad: he gwir vamm zo marw, hag ema he mammeg, ur mammeg digalon, é soñjal hag ec'h ober kement tra ewiti hag en he lec'h.

Dre forzh gober a Vreizh un dachenn bras lec'h an arme enni, ema daet hor bro da vout ur c'holoni; hor gwellañ kornadoù, èl lenn-vor Brest, zo bet kemeret geti; ema an arme en hor bro èl ur c'hriagn-bew. Ema iwe èl ur suneres-tud: pourveziñ a ra « labour » d'ur bochad tud

yaouank tonket ahent'rall d'an dilabour pe d'ur vuhez diaes àr un dachenn douar vihan.

Chañch a ra ar gerioù, med pas an traou e gwirionez: epad ar bresel 14-18 ema bet goulennet o gwad ged ar Vretoned, hag o deus henn skuilhet heb marc'hatad, hag heb tamm anaoudegezh vad ebed a-berzh ar Stad; àrlerc'h ar bresel-se, ema daet Breizh da vout ur vengleuz tud, mad da werzhiñ nerzh o diwvrec'h ha da voned da labourad er-maes ag ar vro: ken stank e oa ar vugale e Breizh ma oa aes da kapitalisted ar Frañs tuta e-leizh a labourision en hor bro ewid o c'hass 'lec'h arall. Ha bremañ ema hon douar-ni a skraper genimp, hon douar bet kavet mad ewid an nukleel, ewid an arme, ewid goar ar re'rall...

Nag ewid pessort digoll? Difennet e vo hor pesketaerion? Kresket e vo prizh al laezh? Na micherourion hor bro, aessaet e vo o buhez dezo? Nag ar brezhoneg, gwraet e vo un dra bennag ewitañ? Naren, a respont ged rogoni rac'h pennoù bras Paris.

Ne dalv ket ar boan moned da glask an aluson kén: ar re goloniset ema o akustumañs astenn an dorn, mall eo achuiñ ged gisioù sort-se, mall eo sevel ar penn hag en em sevel evel pobl.

Ne gav ket genimp ema rac'h ar Vretoned o sachiñ àr ar mem tu: lod aneche a vourr ged politikerezh Giscard hag a ra o mad anehoñ. Neoazh, boud zo e Breizh ur bochad labourision, hag er penn kentañ ar vicherourion, hag ema o interest lâred nann! d'ur politikerezh brein sort-se. Ar vicherourion ema amzer-da-zoned ekonomikel ar vro etre o daouarn: gete e c'heller sevel un arme kuzh, arme kuzh an araokourion a zay ar maout geti un dez bennag.